

Verbal hissə

Bənzətmələr

Bu cür tapşırıqlarda tünd şriftlə iki söz verilir, onların mənası arasında müəyyən istiqamət vardır. Bu istiqamətin nə formada olduğunu müəyyən edin.

Ehtimal olunan cavabların hər variantında həmçinin mənaca bir-biri ilə əlaqədar olan sözlər cütlüyü verilmişdir. Onlardan sözlərin mənası arasında istiqamətin tündlənmiş sözlərin qarşılıqlı istiqamətinə bənzər (analoji) olanını seçin. Cavab seçərkən cütlükdəki sözlərin ardıcılığını nəzərə alın.

1. İybilmə qabiliyyəti : ətir

- (a) Duyğu : intuisiya
- (b) Eşitmə qabiliyyəti : melodiya
- (c) Görmə qabiliyyəti : illüziya
- (ç) İdrak : erudisiya

2. Arı pətəyi : bal

- (a) İqamətgah : kabinet
- (b) Arxiv : sənəd
- (c) Taxıl anbarı : un
- (ç) Zirzəmi : şərab

3. Simvol : şerti

- (a) Fraqment : tam olmayan
- (b) Variasiya : dəyişilməz
- (c) Problem : həll edilmiş
- (ç) Memorial : unudulmuş

4. Axın : damba

- (a) Ritm : fasilə
- (b) Mübarizə : qalxan
- (c) Hərəkət : tormoz
- (ç) Yüksəklik : məhəccər

5. Bədii üsul : epitet

- (a) Dor ağacı : yelkən
- (b) Sandıq : mücrü
- (c) Səma cismi : planet
- (ç) Bitki : qamış

6. Qıf : konus

- (a) Ulduz : üçbucaq
- (b) Üfüq : xətt
- (c) Şahmat : fiqur
- (ç) Məqbərə : piramida

7. Zireh : skafandr

- (a) Təmsil : novella
- (b) Bəbək : göz
- (c) Tumurcuq : çiçək
- (ç) Qol : mənsəb

8. Vakuum : dolu

- (a) Şüşə : kövrək
- (b) Uçurum : dərin
- (c) Buxar : quru
- (ç) Vulkan : sönmüş

9. Növ : rəngarənglik

- (a) Səs : həmahənglik
- (b) Rəng : spektr
- (c) Heroqlif : əlifba
- (ç) Fikir : konsensus

Cümlənin tamamlanması

Verilən cümlədə bir neçə söz buraxılmışdır. Buraxılmış sözlər cümlədə xətlərlə göstərilmişdir. Bir xətt bəzən bir, bəzən də bir neçə sözü göstərir.

Ehtimal olunan cavabların hər bir variantı hissələri bir-biri ilə xətlərlə (/) ayrılmış sözlər qrupunu əhatə edir. Cavabın elə variantını seçin ki, onun hər bir hissəsinin ardıcılıqla düzülməsi buraxılmış müvafiq yerlərdə fikir etibarilə bizə düzgün cümlə versin.

10. Günəş batmazdan əvvəl bəzi bitkilərin yarpaqları bükülüb aşağı əyilir, günəş çıxanda isə açılıb yuxarı qalxır. _____ əgər bu bitkiləri günəşdən təcrid olunmuş halda tam qaranlıqda saxlasaq, _____ onlar _____, yaxud təbii şəraitdə olan _____.

- (a) qəribədir, ancaq / yenə də / səmada günəşin yerini müəyyən edən / bitkilər kimi «hərəkət edə bilirlər»
- (b) qəribədir, ancaq / bu zaman / yarpaqları bükə, və ya yuxarı qaldıra bilirlər / bitkilərdən fərqli «hərəkət edə bilməzlər»
- (c) təbiidir, / yenə də / yarpaqları bükə, və ya yuxarı qaldıra bilirlər / bitkilərdən fərqli olaraq «hərəkət edə bilirlər»
- (ç) təbiidir, / bu zaman / səmada günəşin yerini müəyyən edə bilməzlər / bitkilər kimi «hərəkət edə bilirlər»

11. Özünün həmmüasiri olan hər bir mütəfəkkir kimi, Monteskye də rasionalistdir. Bu baxımdan onun _____, onlar _____ ki, dövlət rasionalizm prinsipləri üzərində qurulsun, _____ XVIII əsr Avropası üçün məsələyə bu cür yanaşılması _____.

- (a) antik dövrün mütəfəkkirlərinin simasında uzaq sələfləri də var idi / ona müqavimət göstərirdilər / məhz buna görə də / artıq keçilmiş mərhələdir
- (b) XIX əsrin mütəfəkkirlərinin simasında davamçıları da var idi / ona müqavimət göstərirdilər / ancaq / hər halda yenidir
- (c) antik dövrün mütəfəkkirlərinin simasında uzaq sələfləri də var idi / tələb edirdilər / ancaq / hər halda yenidir
- (ç) XIX əsrin mütəfəkkirlərinin simasında davamçıları da var idi / tələb edirdilər / məhz buna görə də / artıq keçilmiş mərhələdir

12. İncəsənət əsərlərinin _____, müxtəlif dövr onda təzə və yeni fikirlər _____ və incəsənətin əbədiyyəti də _____ olardı. Məgər «Sikstiniyalı madonna»da Rafaelin dövründə _____.

- (a) bir anlayışı olsaydı / görərdi / qeyri-mümkün / bizim gördüyümüzü görürdülər?
- (b) müxtəlif anlayışı olsaydı / görə bilməzdi / əldə edilmiş / bizim gördüyümüzü görmürdülər?
- (c) bir anlayışı olsaydı / görə bilməzdi / qeyri-mümkün / bizim gördüyümüzü görürdülər?
- (ç) müxtəlif anlayışı olsaydı / görərdi / əldə edilmiş / bizim gördüyümüzü görmürdülər?

13. Müxtəlif coğrafi məkanda yayılmış heyvanlar arasında oxşarlıq, eynilə fərqlər kimi, iqlim yaxud digər fiziki şəraitlə _____ . Cənub-Şərqi Asiyanın və Cənubi Amerikanın tropik zonaları _____, təbii şərait baxımından _____, onların heyvanlar aləmi _____.

- (a) tam izah olunur / həqiqətən, / tamamilə fərqlidir / isə çox oxşardır.
- (b) heç də tam izah olunmur / həqiqətən, / heyrətamiz dərəcədə oxşardır / isə açıq-aşkar fərqlidir
- (c) tam izah olunur / buna baxmayaraq ki, / heç nə ilə fərqlənmir / açıq-aşkar eyni cür deyildir
- (ç) heç də tam izah olunmur / buna baxmayaraq ki, / heyrətamiz dərəcədə oxşardır / tamamilə eyni cürdür

Məntiq

Bu cür tapşırıqlar ilkin göstəricilər və çıxarılmalı nəticələr baxımından bir-birindən fərqlənir. Buna görə də hər bir tapşırığı müsbət edən suala xüsusi diqqət yetirin və verilən variantlardan müvafiq cavabı seçin.

Göstəricilərin çertyoj yaxud diaqram formasında əks etdirilməsi bəzi suallara cavab verməyinizi asanlaşdıracaqdır.

14. Verilir:

- Əgər Tiniko bazar günü Qudauriyə getsə, opera teatrının ilk tamaşasında ola bilmək imkanını itirəcəkdir.
- Əgər Tiniko bazar günü Qudauriyə getməsə, o, gündə qaralmaq imkanını itirəcəkdir.

*Tutaq ki, bu ilkin şərtlər həqiqidir, bu halda aşağıda sadalananlardan hansı müddəa hökmən **səhvdir**?*

- (a) Tiniko opera teatrının ilk tamaşasında ola bilmək imkanını itirməyəcəkdir.
- (b) Tiniko gündə qaralmaq imkanını itirməyəcəkdir.
- (c) Tiniko opera teatrının ilk tamaşasında ola bilmək imkanını yaxud gündə qaralmaq imkanını itirməyəcəkdir.
- (ç) Tiniko nə opera teatrının ilk tamaşasında ola bilmək, nə də gündə qaralmaq imkanını itirəcəkdir.

15. Tutaq ki,:

- Hər bir rəssam arxitektordur

Belə olduqda aşağıda sadalananlardan hansı insanın mövcudluğu qeyri-mümkündür?

O insan ki:

- (a) Həm rəssam, həm də arxitektordur
- (b) Rəssamdır, ancaq arxitektordur deyildir
- (c) Rəssam deyildir, ancaq arxitektordur
- (ç) Nə rəssamdır, nə də arxitektordur

16. Eka qarmaqarışq halda qutuya tökülmüş əşyalardan gözüyumulu halda birini götürür, nəzərdən keçirdikdən sonra yenə də qutuya qaytarırdı. O, bu əməliyyatı dəfələrlə təkrar etdi. Müəyyən oldu ki, **qutudan götürülən bütün əşyalar qırmızı oyuncaqdır.**

Buradan məlum olur ki, qutuda:

- (a) ancaq qırmızı oyuncaqlar vardır
- (b) ancaq qırmızı əşyalar vardır
- (c) ancaq oyuncaqlar vardır
- (ç) əşyaların bir qismi qırmızı oyuncaqlardır

17. İki müddəə verilir:

- Yırtıcı heyvanların davranış xüsusiyyətlərini yaxşı bilməsən, şirləri müşahidə etmək üçün Geniyaya gedə bilməyəcəksən
- Şirləri müşahidə etmək üçün Geniyaya getsən, GEO jurnalında məqalə çap etdirməyinə rədd cavabı verməyəcəklər

Nəticə çıxarılır:

GEO jurnalında məqalə çap etdirməyinə rədd cavabı vermişlərsə, görünür şirləri müşahidə etmək üçün Geniyaya getməyibsən.

Bu nəticə:

- (a) hər iki müddəadan irəli gəlir və təklildə heç birindən irəli gəlmir
- (b) ayrı-ayrılıqda hər bir müddəadan irəli gəlir
- (c) yalnız bir müddəadan irəli gəlir
- (ç) verilən müddəalardan irəli gəlmir

18. Musiqi həvəskarları caz musiqisi müsabiqəsində B musiqiçinin qələbə çalacağını əvvəlcədən xəbər verirdilər, ancaq müsabiqədə D musiqiçinin qalib gəlməsi onların təəccübünə səbəb oldu. Musiqi həvəskarları bu faktı münsiflər heyəti üzvlərinin D-yə qarşı müsbət münasibəti ilə izah etdilər.

*Aşağıda sadalananlardan musiqi həvəskarlarının bu ehtimalını hansı **şübhə altında qoyur?***

- (a) B simfonik musiqini ifa edərkən öz ifaçılıq texnikasını daha yaxşı aşkar edir
- (b) Münsiflər heyətinin üzvlərinin əksəriyyəti D-nin həmkarı və dostu idi
- (c) B bu müsabiqəyə xüsusi istəklə hazırlaşdı
- (ç) Münsiflər heyətinin sədri caz musiqisinə xüsusi rəğbət bəsləyirdi

Oxunmuş mətnin ətraflı düşünülməsi

Mətni diqqətlə oxuyun və ətraflı düşünün. Hər sualın ehtimal olunan cavablarından verilən mətnə uyğun olan cavabı seçin.

Adətən, düşünmək qabiliyyətini yalnız insan üçün səciyyəvi olan xüsusiyyət sayır və onu nitq qabiliyyəti ilə əlaqələndirirlər. Düşüncənin aşkara çıxarılmasının mükəmməl forması məntiqi təfəkkürdür. Təbii olaraq qarşıya belə bir sual çıxır: bu təfəkkürün yeganə formasıdır, yaxud onun digər formaları da vardır? Tədqiqatlar nəticəsində müəyyən edildiyinə görə təfəkkürün bir neçə inkişaf pilləsi vardır. Hər bir pillədə təfəkkür müxtəlif formada əks etdirilir. Onlardan ən sadəsi praktiki düşüncədir.

Praktiki düşüncə anlayışı alman alimi V. Kellerə məxsusdur. Keller heyvanın (nitq qabiliyyətindən məhrum olan) ağıllı hərəkət edib-edə bilməyəcəyini, yaxud instinktdən irəli gəlməyən hərəkət edib-edə bilməyəcəyini tədqiq edirdi. Kellerin insanabənzər meymunlar üzərində apardığı eksperimentlərin əsas prinsipi belə idi: birbaşa yolla məqsədə nail olmaq mümkün olduqda, heyvanın davranışını instinkt idarə edir. Ancaq məqsədə nail olmaq üçün birbaşa deyil, «dolaylı yol» lazım gəldikdə, heyvan düşüncəli hərəkət etməyə məcbur olur. Kellerin bütün sınaqları elə qurulmuşdur ki, məqsədə nail olmaq üçün hökmən dolaylı yol seçmək lazım gəlir.

Keller meymun Kokonun əlini yuxarıdan asılmış banana necə çatdırdığını təsvir edir. Koko bananı görəndə birbaşa ona doğru qaçır və gücü ilə yuxarı atılır, lakin məqsədinə nail ola bilmədi. O geri döndü, yenə də divarın yanına qayıtdı və bu hərəkəti bir neçə dəfə təkrar etdi. Sonra oraya qoyulmuş qutunun yanına gedib üstünə çıxaraq banana doğru baxmağa başladı. Kokonun hərəkətlərində gözlə seçilən yavaşlamanı hiss olunurdu. O, qutudan divara qədər olan məsafəni bir neçə dəfə qət etdi. Eksperimentçi banana portağal parçası da əlavə etdi və bu, meymunun hərəkətinə açıq-aşkar təsir göstərdi: Koko yenə də qutunun yanına getdi, onu sürətlə divarın yanına aparıb üstünə çıxdı və əli meyvəyə çatdı.

Şimpanzenin davranışında hər cür düşüncə əlamətləri görmək olar: bananı görmək onu birbaşa yolla (sıçramaqla) ələ keçirmək cəhdinə səbəb olur, heyvanda ilk növbədə instinkt oyanır. Ancaq məqsədə nail ola bilmədikdə, Koko o yan-bu yana gəzməyə başlayır. Koko banandan uzaqlaşır qutunun yanına getdikdə, instinktin əleyhinə hərəkət edir, yaxud düşünməyə başlayır. Onun hərəkətlərinin ləngidiyi nəzərə çarpır, elə təəssürat yaranır ki, sanki heyvanda spesifik təəccüblənmək hissi baş qaldırmışdır. Təəccüblənməklə başlanmış proses düşünmək üçün zəruri olan ikinci konkret halla – dərk etməklə başa çatır: Portağal parçasının əlavə edilməsi ilə yenə də qutunun yanına getməsi və artıq məqsədyönlü hərəkət etməsi göstərir ki, Koko məqsədə çatmağın necə mümkün olduğunu qəflətən «baş düşmüşdür». Heyvanın düşünmə qabiliyyətinin necə olması onun davranışında, hərəkətlərində özünü əks etdirir. Davranış burada təfəkkürün məhsulu deyil, onun prosesidir. Beləliklə, təfəkkür hələlik praktikadan ayrılmamışdır.

Belə bir fakt diqqəti cəlb edir: nə qədər ki, divardan banan asılmışdı, məsələni həll etmək üçün Kokonun kifayət qədər stimulu yox idi. Portağal parçasının əlavə edilməsi, yaxud stimulun əhəmiyyətinin artması, məqsədə nail olmaq tələbatının güclənməsinə və müvafiq hərəkətə səbəb oldu. Bu, təfəkkürün stimullaşdırılması üçün tələbatın nə kimi əhəmiyyəti olduğunu aydın göstərir.

19. Birinci abzasdakı əsas fikir aşağıda sadalananlardan hansında əks etdirilmişdir?

- (a) tərəkürün tərkilləşmiş forması yalnız insan üçün səciyyəvidir, çünki yalnız o nitq qabiliyyətinə malikdir
- (b) məntiqi tərəkür yalnız insan üçün spesifikdir, ancaq tərəkürün digər formaları başqa mənəvi varlıqlar üçün də səciyyəvi ola bilər
- (c) tərəkür müxtəlif inkişaf mərhələlərində özünü fərqli formalarla əks etdirir, onların arasında məntiqi tərəkür tərkilləşmişdir
- (ç) tərəkür daim inkişaf edir və müvafiq olaraq müxtəlif formalarla əks olunur, ancaq insan üçün yalnız məntiqi tərəkür səciyyəvidir

20. Kellerin təsdiq olunduğu təqdirdə heyvanlarda praktiki düşüncənin mövcudluğu barədə mülahizə yürütməyin mümkün olduğu fərziyyəsi aşağıda sadalananlardan hansı cümlədə əks etdirilmişdir?

- (a) nitq qabiliyyətindən məhrum olan heyvan ağıllı hərəkət, yaxud instinktlə əlaqədar olmayan hərəkət edə bilmir
- (b) heyvan birbaşa yolla məqsədə nail ola bildikdə, onun hərəkətini instinkt ifadə edir
- (c) heyvan dolaylı yolla məqsədə nail ola bildikdə, o instinktiv deyil, düşüncəli hərəkət edir
- (ç) məqsədə nail olmaq üçün hökmən «dolaylı yol» seçməyə məcbur olan heyvan düşüncəli deyil, instinktiv hərəkət edir

21. I, II və III abzaslar arasında nə kimi nisbət vardır?

- (a) I abzasda ehtimal irəli sürülmüş, II-də bu ehtimalın xeyrinə dəlillər gətirilmiş, III-də onun düzgünlüyü eksperiment yolu ilə əsaslandırılmışdır
- (b) I abzasda məsələ qaldırılmış, II-də bu məsələnin öyrənilməsi üçün bir yanaşma təqdim edilmiş, III-də bu yanaşma əsasında aparılmış tədqiqatın nəticələri göstərilmişdir
- (c) I abzasda müəyyən hadisə barədə söhbət gedir, II-də bu hadisənin mövcudluğunu təsdiqləyən faktlar misal gətirilir, III-də onun öyrənilməsinin nəticələri müzakirə edilir
- (ç) I abzasda müəyyən fikir ifadə edilmiş, II-də onun düzgünlüyü şübhə altına qoyulmuş, III-də bu fikri rədd edən eksperimental göstəricilər verilmişdir

22. Təəccüblənmək tərəkürün əsas xüsusiyyətlərindən biri sayılır. Kokonun nümunəsinə görə bu duyğunun baş qaldırması üçün hansı ilkin şərtlər lazımdır?

- (a) müəyyən tələbatın yaranması, ona əməl etmək üçün lazım olan adi davranışın uğursuzluğu
- (b) stimulun əhəmiyyətinin artması və məqsədyönlü hərəkətin qeyri-mümkün olması
- (c) istənilən məqsəd və ona çatmaq üçün lazım olan «dolaylı yol»un mövcudluğu
- (ç) güclü instinktin oyanması və müvafiq tələbatın yaranması

23. Kokonun istifadə etdiyi dolayı yol aşağıda sadalananlardan hansında əks etdirilmişdir?

- (a) banan divarın üstündə elə ucadan asılmışdı ki, Koko bir neçə dəfə var qüvvəsi ilə yuxarı atılmalı oldu ki, bu da müvəffəqiyyətsizliklə nəticələndi
- (b) əlinin meyvəyə çatması üçün Koko qutunu banan asılmış divarın yanına aparmalı oldu
- (c) qutu banan asılmış divardan bir neçə metr aralıda olduğundan, Koko bir neçə dəfə onların arasındakı məsafəni qət etməli oldu
- (ç) portağal parçasının əlavə edilməsi nəticəsində Koko problemi həll etmək mümkün olan yolu tapa bildi

24. Mətnin müəllifinin «təfəkkür hələ də praktikadan ayrılmamışdır» fikrini aşağıda sadalananlardan hansı təsdiq edir?

- (a) şimpanzenin hərəkətlərində hər cür düşüncə əlamətləri: instinktin əksinə hərəkət, təəccüblənmə və anlama hissinin yaranması əlamətlərini aşkar etmək olar
- (b) məqsədyönlü hərəkət edilməsi göstərir ki, Koko məqsədə necə nail olmağın mümkünlüyünü qəflətən «başa düşmüşdür»
- (c) mövcud şəraitdə anlamaq və müvafiq hərəkətlər etmək təfəkkür prosesi nəticəsində mümkün olmuşdur
- (ç) divarla qutu arasında gedib-gəlmək, hərəkətin ləngidilməsi, stimül gücləndikdən sonra onun fəallaşması şimpanzenin düşüncəsini əks etdirir

25. Düşüncəli hərəkətin həyata keçirilməsi nümunəsini aşağıda sadalananlardan hansı əks etdirir?

- I. Qəfəsə salınmış dələ bayırda qoyulmuş yemi görür. Qəfəsdən çıxmağa cəhd göstərərəkən, o divarlara dırmaşır, pəncəsi ilə cəftəni itələyir, qapı açılır və dələ bayıra çıxır
- II. Pişik qəfəsdən oyuncaq sıçanı görür, pəncəsi ilə onu tutmağa cəhd göstərir, lakin bu bir nəticə vermir. Sonra o oyuncağa bağlanmış sapı görür və onu sapla özünə doğru çəkir
- III. Qəfəsdə tavandan bananla dolu bir səbət asılmışdır. Şimpanze oradakı hündür yerə çıxaraq bananı səbətdən götürür

- (a) ancaq I
- (b) I və II
- (c) ancaq II
- (ç) II və III

Bənzətmələr

Bu cür tapşırıqlarda tünd şriftlə göstərilən iki söz verilmişdir. Onların mənaları arasında müəyyən nisbət vardır. Onların yanında elə söz verilmişdir ki, ehtimal olunan cavablardan bir variantı elə uyğunlaşdırmaq lazımdır ki, sözlərin mənaları arasında nisbət tündləşdirilmiş sözlərin qarşılıqlı nisbətində uyğun (analoji) olsun.

26. Sadələvh : etimadsızlıq

- (a) Cəsur olmaq
- (b) Xainlik
- (c) Düşmənçilik
- (ç) Dərdə şəriklik

Amansız :

27. boyunca keçir : boyunca

- (a) Növbə ilə
- (b) Dairə halında
- (c) Ora-bura
- (ç) Ayrı-ayrılıqda

Səpələyir :

28. Tanış oldu : dostlaşdı

- (a) İşıqlandı
- (b) Dan yeri qızardı
- (c) Qaranlıqlaşdı
- (ç) Gecə düşdü

Qaranlıq düşdü :

29. Nəvazişkar : ikiüzlü

- (a) Sərt
- (b) İstehza edən
- (c) Adekvat
- (ç) Obyektiv

Tənqidi :

30. Söz : termin

- (a) Sahə
- (b) Məkan
- (c) Ətraf
- (ç) Sərhəd

Ərazi :

31. Ağ ayı : pinqvin

- (a) İri daş parçası
- (b) Balıqqulağı
- (c) Çayın daşlı sahili
- (ç) Gil

Kiçik daş :

Cümlənin tamamlanması

Verilən cümlədə bir neçə söz buraxılmışdır. Buraxılmış sözlər cümlədə xətlərlə göstərilmişdir. Bir xətt bəzən bir, bəzən də bir neçə sözü göstərir.

Ehtimal olunan cavabların hər bir variantı hissələri bir-biri ilə xətlərlə (/) ayrılmış sözlər qrupunu əhatə edir. Cavabın elə variantını seçin ki, onun hər bir hissəsinin ardıcılıqla düzülməsi buraxılmış müvafiq yerlərdə fikir etibarilə bizə düzgün cümlə versin.

32. Dövlətlər o zaman ittifaq _____, təhlükə hiss edilir. _____, ittifaq _____ konsepsiyası ilə əlaqədar olaraq yaradılır, çünki dövlətlərin _____ digər dövlətlərin hərəkətlərini, onların arasında ittifaq yaradılmasını müəyyən edir.

- (a) bağlayırlar ki, / buna baxmayaraq / təhlükənin tarazlaşdırılması üçün deyil, qüvvələrin tarazlaşdırılması / güclənməsi deyil, onlardan irəli gələn təhlükənin dərk edilməsi
- (b) bağlamırlar ki, / buna baxmayaraq / qüvvələrin tarazlaşdırılması üçün deyil, təhlükənin tarazlaşdırılması / məqsədi mövcud olan təhlükəni deyil, onların güclənməsinin dərk edilməsini
- (c) bağlayırlar ki, / buna müvafiq olaraq / qüvvələrin tarazlaşdırılması üçün deyil, təhlükənin tarazlaşdırılması / güclənməsi deyil, onlardan irəli gələn təhlükənin dərk edilməsi
- (ç) bağlamırlar ki, / buna müvafiq olaraq / təhlükənin tarazlaşdırılması üçün deyil, qüvvələrin tarazlaşdırılması / güclənməsi deyil, onlardan irəli gələn təhlükənin dərk edilməsi

33. _____ bəşər tarixindən də məlumdur. _____ mədəni inkişaf barədə danışırkən hökmən _____ xalqın mədəni həyatını nəzərə almalıyıq.

- (a) bir çox mədəniyyətin mövcud olmadığı / buna görə də / bir çox fərqli
- (b) yalnız bir konkret mədəniyyətin mövcud olduğu / buna baxmayaraq / yalnız hər hansı bir
- (c) yalnız bir universal mədəniyyətin mövcud olmadığı / buna görə də / hər hansı konkret
- (ç) bir çox mədəniyyətin mövcud olduğu / buna baxmayaraq / bir çox müxtəlif

34. Çay qurunun müxtəlif hissəsini bir-birindən ayırır. Bundan daha çox onları dəniz ayırır və buna görə də suyu bölüşdürən amil saymağa adət etmişik. _____ insanlar üçün _____. Bölüşdürücü ancaq _____. Məsələn, Aralıq dənizi ancaq ona görə antik dünyanın mərkəzi _____ ki, _____.

- (a) ancaq / sudan yaxınlaşdırıcı heç nə yoxdur / dağlıqdır / oldu / o dəniz idi
- (b) ancaq / sudan uzaqlaşdırıcı heç nə yoxdur / dağlıqdır / ola bilmədi / o dəniz idi
- (c) bununla yanaşı / qurudan yaxınlaşdırıcı heç nə yoxdur / sudur / oldu / bir çox adaları kontinental Yunanıstanla birləşdirdi
- (ç) bununla yanaşı / quru kimi uzaqlaşdırıcı heç nə yoxdur / sudur / ola bilmədi / bir çox adaları kontinental Yunanıstanla birləşdirdi

35. _____ bir çox insanlar eyni təbii şəraitdə yaşamalılı olduqlarından, onların mənəvi aləmi _____ təsəvvürə görə bir-biri ilə _____ mənəfi ilə qidalanır. _____ bir qayda olaraq bir-birinin daxili aləminə nüfuz etməyə _____ .

- (a) çünki / eyni / qohumlaşır, oxşar / bu mənəvi birlik / zəmin yaradır
- (b) buna baxmayaraq ki, / fərqli / qarşı-qarşıya durur, bir-birinə zidd / bu mənəvi qarşılıqlı / imkan yaradır
- (c) buna baxmayaraq ki, / eyni / qohumlaşır, oxşar / bu mənəvi birlik / zəmin yaradır
- (ç) çünki / fərqli / qarşı-qarşıya durur, bir-birinə zidd / bu mənəvi qarşılıqlı / imkan vermir

36. _____ , bunu _____ bizim üçün vacib deyildir. Bu gün _____ , maraqlısı məhz odur ki, _____ bu qədər ilhama necə malik idilər.

- (a) şairlər ilhamın mövcudluğuna inanırdılar ya yox / müəyyən etmək / qarşımızda ilhamın mövcud olub-olmaması məsələsi durmadığı halda / tamamilə real varlıqlar
- (b) ilham yaradıcılığa səbəb olur ya yox / müzakirə etmək / qarşımızda onların incəsənətdə təyinatı məsələsi durur / mövcud olmayan varlıqlar
- (c) ilham yaradıcılığa səbəb olur ya yox / müəyyən etmək / qarşımızda artıq onların incəsənətdə təyinatı məsələsi durmur / tamamilə real varlıqlar
- (ç) ilham mövcuddür ya yox / müzakirə etmək / onların mövcud olmadığını bildiyimiz halda / mövcud olmayan varlıqlar

37. Əksəriyyət və azlıq barədə mühakimə yürüdərkən, eyni qrupun üzvləri _____ onların şəxsiyyətə təsir formaları _____ : əksəriyyət _____ təhrik edir, azlıq _____ şəxsi dəyişikliklərə səbəb olur ki, bu da _____ sövq edir.

- (a) nəzərdə tutulur, məhz buna görə də / oxşardır / şəxsiyyəti mövcud normalara tabe olmağa / da eynilə / yeni və qeyri-standart qərarlara doğru
- (b) nəzərdə tutulmur, məhz buna görə də / fərqlidir / yeni və qeyri-standart qərarlara doğru / da eynilə / orijinal və yaradıcı təfəkkürə doğru
- (c) nəzərdə tutulmur, ancaq / oxşardır / sosial təzyiq mənbəyidir və şəxsiyyəti güzəştə getməyə / isə / düşünməyə və müzakirəyə
- (ç) nəzərdə tutulur, ancaq / fərqlidir / sosial təzyiq mənbəyidir və şəxsiyyəti güzəştə getməyə / isə / düşünməyə və müzakirəyə

Məntiq

Bu cür tapşırıqlar ilkin göstəricilər və çıxarılmalı nəticələr baxımından bir-birindən fərqlənir. Buna görə də hər bir tapşırığı müşayiət edən suala xüsusi diqqət yetirin və verilən variantlardan müvafiq cavabı seçin.

Göstəricilərin çertyoj yaxud diaqram formasında əks etdirilməsi bəzi suallara cavab verməyinizi asanlaşdıracaqdır.

38. Verilir:

- Bu dibcəkdə açılmış gülün tikanlı və üçrəngli olması düzgün deyildir

Əgər bu müddəə doğrudursa, aşağıda sadalananlardan hansı hökmən doğrudur?

- (a) Bu gül tikanlı deyildir, ancaq üçrənglidir
(b) Bu gül tikanlıdır, ancaq üçrəngli deyildir
(c) Bu gül ya tikansızdır, ya üçrəngli deyildir, ya da ikisi də birlikdədir
(ç) Bu gül ya tikansızdır, ya üçrəngli deyildir, ancaq ikisi də birlikdə deyildir

39. Ana uşaqlar üçün milad hədiyyələri hazırladı: Rəsm albomu, nağıl kitabı və kukla.

Tata: «Nə olaydı rəsm albomu mənə düşəydi»

Rusudan: «Mənə rəsm albomunun düşməsini istəmirəm»

Lizi: «Mənə nağıl kitabının düşməsini istəmirəm»

Hədiyyələr elə bölüşdürüldü ki, ancaq birinin arzusu yerinə yetdi.

Hədiyyələr qızların arasında necə bölüşdürüldü?

Tata	Rusudan	Lizi
(a) Rəsm albomu	Nağıl kitabı	Kukla
(b) Rəsm albomu	Kukla	Nağıl kitabı
(c) Kukla	Nağıl kitabı	Rəsm albomu
(ç) Nağıl kitabı	Rəsm albomu	Kukla

40. Məktəbdə iki onbirinci sinif vardır – A və B. Məktəbin işi ilə tanış olan müşahidəçi hiss etdi ki, kimya üzrə A sinfinin şagirdlərinin qiymətləri B sinfinin şagirdlərinin qiymətlərindən daha yüksəkdir. Bu fakt əsasında o güman etdi ki, **A sinfinin şagirdləri B sinfinin şagirdlərinə nisbətən kimyanı daha həvəslə oxuyurlar.**

Aşağıda sadalananlardan bu gümanın inandırıcı olmasını hansı fakt artırır?

- (a) B sinfinin kimya müəllimi A sinfinin kimya müəllimindən daha tələbkardır
(b) A sinfinin kimya müəllimi B sinfinin kimya müəlliminə nisbətən müasir tədris metodlarından daha intensiv surətdə istifadə edir
(c) A sinfinin şagirdlərinin kimya laboratoriyasında praktiki iş imkanları B sinfinin şagirdlərinin imkanlarından daha az idi
(ç) B sinfinin dərş cədvəlində kimyaya A sinfinin cədvəlində olduğundan az saat verilir

41. Dövlətdə pulu dəyişdirməyi planlaşdırırlar və neçə sentlik sikkələr hazırlamağı qərara almalıdırlar. Sikkələr aşağıdakı şərtə əməl etməklə hazırlanmalıdır:

- Əgər dördsentlik yaxud beşsentlik sikkə hazırlanmasa, ikisentlik sikkə də hazırlanmamalıdır

Bu şərt aşağıda sadalananlardan hansında pozulmuşdur?

Aşağıdakı dəyərdə sikkələr hazırlandı:

- (a) 1,3,4
- (b) 1,2,5
- (c) 2,4,5
- (ç) 3,4,5

42. Verilir:

- Bülbülə nəşə xoş gəldikcə, o daha yaxşı oxuyur
- Ulduzları görmək bülbülün çox xoşuna gəlir

Aşağıda sadalananlardan hansı müddəə bu ilkin şərtədən irəli gəlir?

- (a) Bülbül yaxşı oxumursa, o ulduzları görə bilmir
- (b) Bülbül yaxşı oxuyarsa, o ulduzları görür
- (c) Bülbül ulduzları görə bilmədikdə, yaxşı oxuya bilmir
- (ç) Bülbül yaxşı oxuyarsa, onun nədənsə xoşu gəlir

Oxunmuş mətnin ətraflı düşünülməsi

Mətni diqqətlə oxuyun və ətraflı düşünün. Hər sualın ehtimal olunan cavablarından verilən mətnə uyğun olan cavabı seçin.

Aralıq dənizi hövzəsi dünya sivilizasiyalarının meydana gəlməsinin əsas bölgələrindən biridir. Burada sivilizasiyanın inkişafının üç başlıca modelini göstərmək olar: Çayarası (yaxud Mesopotomiya) modeli, Misir və Egey-Ellin modeli.

Mesopotomiya modeli öz başlanğıcını şumer sivilizasiyasından götürür. Şumerlər bir çox sahələrdə ilk ixtiraçı olmaqla yanaşı, həm də qədim Şərqi demək olar ki, dəyişilmədən bir mədəniyyətdən digərinə çatdırılan sivilizasiyanın yaradıcısı idilər. Bu sivilizasiyada mixi yazısı sistemi, həmçinin mifoloji növlər və süjetlər «bankı» yaradıldı və ilkin görkəmində Qabaq Asiya xalqları arasında geniş yayıldı. Mesopotomiya dairəsinin mədəniyyətləri üçün spesifik hal odur ki, insan hər bir hadisənin arxasında hansı qanunauyğunluğun durduğunu araşdırmırm - ilahi ifadəni tanıyır.

Misir modeli əsasən bir etnos və bir bölgə hüdudlarında inkişaf edir. Başqalarından ayrılıqda olmaq istəyi Misirdə başqa xalqlar üçün əksər hallarda əlçatan olmayan təfəkkür üslubu yaratdı. Bu, özünü ilk növbədə heç vaxt ölkənin hüdudlarından kənara çıxmayan Misir yazısında əks etdirdi. Misir, böyük piramidalar dövrünün qədim səltənəti üçün səciyyəvi olan şəxsi təşəbbüsün inkişafı yolu ilə getmədi, fərdi tamamilə kollektivin mənafeyinə tabe etdi. Qədim çarlıq üçün səciyyəvi olan həyata ecəzkar məhəbbət, keçid dövründə aşkar edilmiş həyatın mahiyyətini fəlsəfi fikir elementləri Misir incəsənətində öz təşəkkülünü tapa bilmədi. Burada riyaziyyat, astronomiya, təbabət inkişaf etdi, ancaq gerçəkliyin qavranılması sövq-təbii, mifik surətdə qalırdı. Bəzi ədəbi janrlı Mesopotomiya yaxud Misir ekvivalentləri barədə danışmaq olar, lakin onlar elə müstəqillik qazana bilmədilər ki, bu da fərdi müəlliflər törədir (bu, qismən başqa incəsənət sahələrinə aiddir). Qədim Şərq sivilizasiyası üçün səciyyəvi olan mifik-poetik və yeni, ellin anlayışı üçün xarakterik tənqidi fikrin qəribə qatışığı **Egey-yunan** modelinin başlıca xüsusiyyətidir. Yunanlar özlərinin xüsusi olması hissini misirlilərdən əxz etmişlər ki, bu da özünü məşhur qarşıdurmada əks etdirir: Ellin – barbardır, lakin qonşu ölkələrlə onların intensiv əlaqələrini «Mesopotamiya sərbəstliyi» müşayiət edirdi. Ən populyar mifləri Ellin yaratmış, mifoloji təfəkkürün fəlsəfi təfəkkürlə əvəz edilməsi sahəsində ilk addımı məhz o atmışdır. Bəlkə də ellinlər üçün səciyyəvi olan yarışmaq ruhu yaxud aqonistik ruh yunan sivilizasiyasının inkişafını sürətləndirmişdir.

Dünyanın qavranılması prosesində tənqidi özünüdərkini güclənməsi, yeni və sürətlə yayılan yazı sisteminin tətbiqi, yeni və çevik ictimai təşkilat forması olan polis Egey-yunan sivilizasiyasının formalaşmasında mühüm rol oynadı. Şəxsiyyətin meydana çıxması polislərin siyasi həyatında özünü parlaq surətdə əks etdirdi. Yunan polisleri kiçik dövlət vahidləri kimi formalaşdı, ancaq qəribə Ellin birliyi hissi qalırdı. Ellin mədəniyyəti demək olar ki, bütün Aralıq dənizi sahillərinə yayıldı. Polisin azad vətəndaşı onu öz iştirakı ilə yaradılmış, daim təkmilləşmə prosesində olan qanunlarla idarə edir, bununla yanaşı, artıq işlənib hazırlanmış normalardan get-gedə daha çox azad olurdu. Tarixi amillər də mühüm əhəmiyyət kəsb edir: yunanlar Egey mədəniyyətinin varisləri idilər. Müxtəlif inkişaf kodunu əhatə edən ilkin yunan (Egey) mədəniyyəti onların ətinə və qanına hopmuşdu.

43. Mesopotamiya dairəsi mədəniyyətlərinin nümayəndələri üçün aşağıdakılar səciyyəvidir:

- (a) Onlar dəyişməz halda Aralıq dənizi hövzəsinin bütün sivilizasiyalarına çatdırılan normativ elementlər yaratdılar
- (b) Bu və ya digər hadisənin təbiətin hansı qanunları ilə əks etdirilməsini bilməyin onlar üçün əhəmiyyəti yox idi və onlar «necə?» sualı vermirdilər
- (c) Onlar orijinal yazı sistemi yaratdılar, Qabaq Asiyanın başqa xalqlarının heç vaxt bu cür buna bənzər dini və mifoloji təsəvvürləri olmamışdır
- (ç) Onlar köhnə normaları tənqid və rədd etmək əsasında bir çox sahələrə yenilik daxil etməyə çalışdılar

44. Misir sivilizasiyasının inkişaf peripetiyaları aşağıda sadalananlardan hansı cümlədə düzgün əks etdirilmişdir?

- (a) Misir sivilizasiyasında şəxsiyyətin cəmiyyət tərəfindən boğulmasına cəhd göstərilməsi qədim çarlıq üçün səciyyəvi olan bir növ cəhd dünyada insanın yerinin və təyinatının dərk edilməsinə mane oldu
- (b) Böyük piramidalar dövrünün qədim çarlıq üçün fərdin fəaliyyət meydanına çıxması deyil, şəxsiyyətin mənafeyinin cəmiyyətin mənafeyinə tabe edilməsi xarakterik idi
- (c) Qədim Misir çarlığının ədəbiyyatında bir çox müstəqil janrlar yarandı, lakin fərdi müəlliflər, fərdi əsərlər yaranmadı
- (ç) Qədim Misirdə mərhələvi surətdə müxtəlif elmi sahələr: riyaziyyat, astronomiya, təbabət və s. inkişaf etdi, çünki misirlilər üçün gerçəkliyin dərk edilməsi yenə də sövq-təbii və mifik idi

45. Qonşu ölkələrlə onların intensiv əlaqələrini «Mesopotamiya sərbəstliyi» müşayiət edirdi ifadəsində nəzərdə tutulur ki,:

- (a) Mesopotamiya dairəsinin bir çox mədəniyyətinin mifi, dini, yazısı ümumi idi, buna müvafiq olaraq Egey sivilizasiyasında da müxtəlif mədəni nailiyyətlər ilkin görkəmində bir xalqdan digərinə verilirdi
- (b) Mesopotamiya dairəsi mədəniyyətlərində etnik özünəməxsusluq barədə tam indiferentlik özünü kəskin surətdə əks etdirirdi, yunan sivilizasiyasında da eynilə ellin birliyi hissi özünü əks etdirir
- (c) Çayarası ölkələrində intensiv surətdə fərqli ənənələrin bir-birinə qarışması prosesi gedirdi, bu cür hadisələrə yunan sivilizasiyasında Aralıq dənizi sahillərinin coğrafi mühiti imkan yaradırdı
- (ç) Çayarası ölkələrində qarşılıqlı ideya və informasiya mübadiləsi fəal xarakter aldı, həmçinin yunanlar onların görüş dairəsində olan xalqların nailiyyətlərini mənimsəməklə başqaları üçün asanlıqla əlçatan olan mədəniyyət yaratdılar

46. Bir neçə Misir əsərinin müəllifinin məlum olmasına baxmayaraq, biz heç bir mesopotamiyalı yazıçının yaxud rəssamın adını bilmirik:

«Günəşin tərfi», müəllifi – firon IV Amenhotep (Exnaton)
Cosserin piramidası, müəllifi – arxitektör İmhotep
Xeopsun piramidası, müəllifi – arxitektör Xemiun
İkinci Ramzesin məbədi, müəllifi – arxitektör Penra

Mətnə göstərilən faktların təqdim olunan arayışları:

- (a) zidd deyildir, çünki III abzası dırnaq arasında qeyd müşayiət edir, burada «qismən» sözü bir neçə adın (o cümlədən fironun yaxud fironun məbədinin və ya piramidasının müəllifinin adının) açıqlanmasını istisna etmir
- (b) zidd deyildir, çünki böyük piramidalar dövrünün qədim çarlığında şəxsiyyət azadlığı xeyli məhdudlaşdırıldı və Misir fərdi təşəbbüsün inkişafı yolu ilə getmədi
- (c) ziddir, çünki Misirdə gerçəkliyin dərk edilməsi sövq-təbii, mifik idi və buna müvafiq olaraq burada bu və ya digər hadisənin törədicisinin kim olması ilə deyil, ancaq bu və ya digər faktın kimin iradəsi ilə baş verməsi ilə maraqlanırdılar
- (ç) ziddir, çünki Misirdə heç bir elm və incəsənət sahəsi elə müstəqillik qazanmamışdı ki, fərdi müəlliflər yaratsın

47. İnsanın dünyaya münasibəti baxımından:

- (a) Ellin modeli qədim sivilizasiyaların başqa modellərini təkrar edir, ancaq hadisələrin özünəməxsus şərhilə onlardan cüzi surətdə fərqlənir
- (b) Yüksək inkişaf səviyyəsində olan Çayarası və Misir mədəniyyətləri ilə intensiv əlaqələr ellinlərdə dünyanı müstəqil qavrama qabiliyyəti yaratdı
- (c) Yunan aləmini Şərq dünyasından bir vətəndaş kimi insanın sosial rolu və tənqidi fikrin xeyli yüksək dərəcəsi fərqləndirirdi
- (ç) Ellinlər axtarıcı, təhlilçi insan idilər, onların tələbatı çayarasılılar və misirlilər kimi ənənəvi irsə sadıqlıq idi

48. Yunan tətbiqi incəsənət nümunələri üzərində əksər hallarda müəlliflərin adı yazılmış olur. Məsələn, bir keramik vaza üzərində yazılmışdır: «Şəkil ilə Evtimides bəzəmişdir, Evpronios bunu heç vaxt bacara bilməzdi»

Bu yazı iki cəhətdən maraqlıdır:

- (a) Ellin mədəniyyətinin yüksəlişi ilə əlaqədardır; yaradıcılıq məhsulunun dərəcəsini qeyd edir
- (b) Sənətkarın şəxsi məsuliyyətinin artması ilə əlaqədardır; ellinlər üçün səciyyəvi olan aqonistik ruhu aşkar edir
- (c) Yunanların qonşuluqda yaşayan xalqlarla qarşılıqlı münasibətləri ilə əlaqədardır; yaradıcılıq yarışının açıq mənzərəsi təsvir olunur
- (ç) Şərq sivilizasiyası üçün səciyyəvi ənənələrlə əlaqədardır; keramikaçının yaradıcılığının fərdiliyini göstərir

49. Yuxarıda sadalananlardan mətndə hansı münasibət təsvir olunur?

- (a) Hər üç sivilizasiyada orijinal yazı sistemi yaradılmışdır, onlardan yunan yazısı bütün Aralıq dənizi sahillərində yayılmış, şumer və Misir yazıları isə heç vaxt bir ölkənin hüduqlarından kənara çıxmamışdır
- (b) Mesopotomiya və Misir sivilizasiyaları müstəqil sivilizasiyalardır, ellinlər isə zəngin Egey mədəniyyətinin inkişafının bir çox «kodunu açmış», ancaq heç vaxt kor təqlidçi olmamışlar
- (c) Misir sivilizasiyasının inkişafı prosesində şəxsi təşəbbüs nadir hallarda əks olunur, yunan modeli üçün isə özünü dərk etmək axtarışında olan insan xarakterikdir
- (ç) Mesopotamiya sivilizasiyasının inkişafında daxili ziddiyyət görünür, ellinlər isə əks xüsusiyyətlərə (mifik – poetik – fəlsəfi təfəkkür, çoxlu polis – ellin birliyi), qarşılıqlı müvazinətə nail oldular

50. Aşağıda hər üç sivilizasiyanın qısa səciyyəsi verilmişdir:

I Mesopotamiya sivilizasiyası – tənqidi təfəkkür dərkətmənin sövq-təbii prinsipinə kölgə salmışdır; sivilizasiya qonşu xalqlar üçün açıqdır; hadisələrin qanunauyğunluğunu axtaran fərd görünür.

II Misir sivilizasiyası – qapalı sivilizasiyadır; bu mədəniyyətdə ənənəyə sədaqət bütün inkişaf mərhələlərində novatorluq arzusundan yüksəkdə durmuşdur; Heç vaxt işlənilib hazırlanmış bədii qanunların şüurlu surətdə rədd edilməsinə səy göstərilməmişdir.

III yunan sivilizasiyası – mədəni irsə tənqidi – rasionall münasibət bəslənilir; yeniliyə doğru açıq mədəniyyətdir; azad vətəndaş öz həyatını dəyişdirə bilər.

Mətn üzrə onlardan hansı düzgündür?

- (a) I və II
- (b) ancaq II
- (c) ancaq III
- (ç) I və III

Qaralama işi üçün

Qaralama işi üçün

Riyazi hissə

Mətnin riyazi hissəsi üzərində işləyərkən aşağıdakıları nəzərə almaq lazımdır:

- Bəzi tapşırıqlara əlavə olunan çertyojlar tapşırığın şərtlərində göstərilmiş dəqiq ölçülərə əməl edilməklə qurulmur. Buna görə də çertyojun ölçüləri əsasında kəsiklərin uzunluğu və digər kəmiyyətləri haqqında nəticələr çıxarmaq lazım deyildir. Yalnız tapşırığın şərtlərini rəhbər tutun.
- Əgər tapşırığın şərtində çertyojda verilmiş düz xətt haqqında əlavə olaraq heç nə deyilməmişdirsə, bu xətti düz xətt yaxud onun bir hissəsi saymaq lazımdır.
- Testdə rəqəmləri qeyd etmək üçün ancaq onluq mövqe sistemindən istifadə olunmuşdur.

Riyazi qeydlər və formullar:

1. Sıfır nə müsbət, nə də mənfi rəqəmdir
1 sadə rəqəm deyildir.

2. Faiz: a rəqəmindən $k\%$ $a \cdot \frac{k}{100}$ -dür;

3. Dərəcə: $a^n = a \cdot a \cdot a \cdot \dots \cdot a$ (n dəfə)

$$a^n \cdot a^m = a^{n+m}$$

$$a^n : a^m = a^{n-m}$$

$$(a^n)^m = a^{n \cdot m}$$

4. Proporsiya: $\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$ olduqda, $ad = bc$ -dir

5. Sürət: $\text{sürət} = \frac{\text{məsafə}}{\text{vaxt}}$

6. Orta riyazi:

$$\text{Orta göstəricilər} = \frac{\text{göstəricilərin cəmi}}{\text{göstəricilərin sayı}}$$

7. Ehtimal: hadisənin ehtimalı bu sahəyə imkan yaradan sadə sahələrin miqdarının bərabər sürətdə gözlənilən sadə sahələrin ümumi miqdarının nisbətində bərabərdir.

Məsələnin şərtində bunun əksinə he nə deyilmədikdə, **həmişə nəzərdə tutulur ki, hər bir elementar hadisə eyniylə gözləniləndir.**

8. Qısaldılmış vurma düsturları:

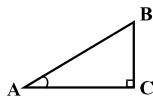
$$(a+b)^2 = a^2 + 2ab + b^2;$$

$$(a-b)^2 = a^2 - 2ab + b^2;$$

$$(a+b)(a-b) = a^2 - b^2.$$

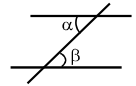
9. Çertyojda bucaq, onun tərəfləri arasında qövsə, düz bucaq isə kvadratla göstərilə bilər.

Qeyd: $\angle A$ bucağının dərəcəsini göstərir.

10. Paralel xətlər:

• İki paralel düz xətt üçüncü düz xətlə kəsişdikdə, daxili xaçvari bucaqlar bərabərdir: $\alpha = \beta$.

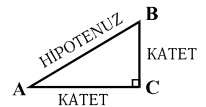
11. Üçbucaq:

• Üçbucağın bucaqlarının kəmiyyətinin cəmi 180^0 -yə bərabərdir.

• **Pifaqor teoremi:** düzbucaqlı üçbucağın hipotenuzunun kvadratı onun katetlərinin kvadrları cəminə bərabərdir:

$$AB^2 = AC^2 + BC^2$$

• Üçbucağın sahəsi onun tərəfinin uzunluğu ilə bu tərəfin müvafiq hündürlüyünün hasilinin yarısına bərabərdir: $S = \frac{ah}{2}$.

12. Dördbucaqlı:

• Dördbucaqlının bucaqlarının cəmi 360^0 -yə bərabərdir;

• Düzbucaqlının sahəsi onun uzunluğunun və eninin hasilinə bərabərdir: $S = ab$.

• Paraleloqramın sahəsi onun tərəfinin uzunluğunun və bu tərəfə müvafiq olan hündürlüyün hasilinə bərabərdir: $S = ah$.

13. Dairə, çevrə:

• Çevrənin L uzunluğu $L = 2\pi r$ formulu ilə hesablanır, burada r radiusun uzunluğudur, π rəqəmi isə yüzdə bir dəqiqliyi ilə 3,14-ə bərabərdir;

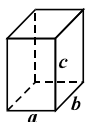
• r radiuslu çevrənin sahəsi $S = \pi r^2$ formulu ilə hesablanır.

14. Düzbucaqlı paralelepiped:

• Düzbucaqlı paralelepipedin həcmi onun uzunluğunun, eninin və hündürlüyünün hasilinə bərabərdir: $V = abc$;

• Kubda isə: $a = b = c$ -dir.

Miqdar müqayisəsi

A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A sütünunun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütünunun hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda, (a)-ni seçin

B sütünunun hücrəsində verilmiş miqdar A sütünunun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda, (b)-ni seçin

Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda, (c)-ni seçin

Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə, (ç)-ni seçin.

	A	B	
51.	$\frac{1}{2} + \frac{1}{5}$	$\frac{1}{3} + \frac{1}{4}$	(a) (b) (c) (ç)

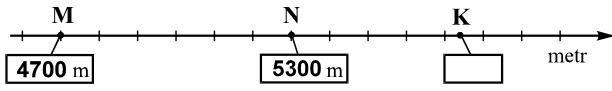
52.	Bərabəryanlı üçbucağın yanının uzunluğu kvadratin yanının uzunluğundan artıqdır		(a) (b) (c) (ç)
	Bərabəryanlı üçbucağın perimetri	Kvadratin perimetri	

53.	$x = -4, y = -2.$		(a) (b) (c) (ç)
	$3x - 4y$	$4x - 6y$	

54.	Ədədlərin rəqəm qeydiyyatında bəzi rəqəm kvadratla örtülmüşdür (hər rəqəm bir kvadratla)		(a) (b) (c) (ç)
	$2 \blacksquare \cdot 3 \blacksquare$	$10 \blacksquare 4$	

55.	Bir piramidanın 6 yanı, ikinci piramidanın 8 tili vardır.		(a) (b) (c) (ç)
	Bir piramidanın tillərinin sayı	İkinci piramidanın yanlarının sayı	

56.	n natural rəqəmdir		(a) (b) (c) (ç)
	$27 \cdot 9^n$	3^{2n+3}	

57.	Bərabər hissələrə bölünmüş şkala üzərində M, N və K zirvələrinin yüksəkliyinin müvafiq nöqtələri qeyd edilmişdir. Onlardan M və N zirvələrinin yüksəkliyi çertyojda göstərilmişdir		(a) (b) (c) (ç)
			
	K zirvəsinin hündürlüyü	5800 m	

58.	Yüksəkliyinə görə düzülmiş hər hansı beş ədədin medianı bu ədədlərdən orta ədədə bərabərdir. Yüksəkliyinə görə düzülmiş beş üzvlü ardıcılıq verilir, onun ikinci üzvü 14-dən artıqdır		(a) (b) (c) (ç)
	Bu ardıcılığın medianı	14	

Məsələlər

59. 12 milyon 4 milyon 700 mindən:

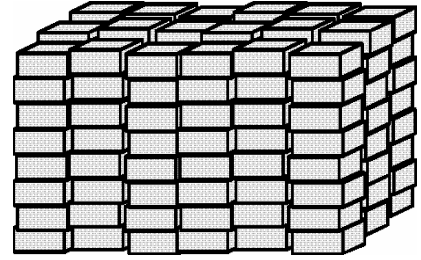
- (a) 6,7 milyon çoxdur
- (b) 7,3 milyon çoxdur
- (c) 7,7 milyon çoxdur
- (ç) 8,3 milyon çoxdur
- (d) 8,7 milyon çoxdur

60. Üç ədəddən birincisi ikincidən iki dəfə artıqdır, üçüncü ədəd isə birinci və ikinci ədədlərin cəminə bərabərdir. Üçüncü ədəd ikinci ədəddən neçə dəfə artıqdır?

- (a) 2- dəfə
- (b) 3- dəfə
- (c) 4- dəfə
- (ç) 5- dəfə
- (d) 6- dəfə

61. Eyni cür daş plitələri sütun halında elə yığmışlar ki, hər sütunda plitələrin sayı bərabər olmuşdur (çertyoja bax). Cəmi nə qədər plitə yığmışlar?

- (a) 24
- (b) 48
- (c) 60
- (ç) 144
- (d) 250

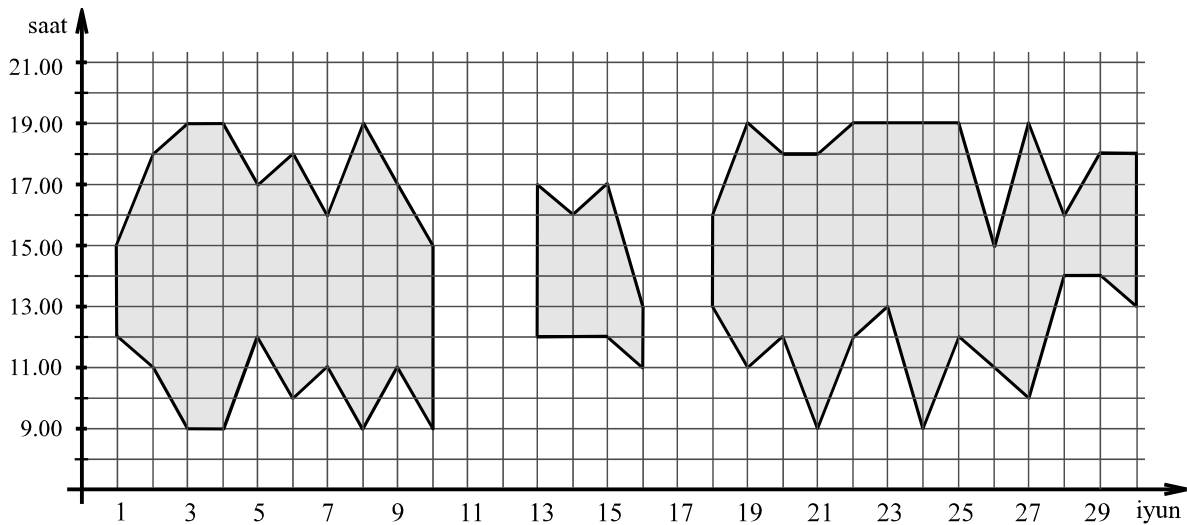

62. Əgər $\frac{2x-6}{2,5} = \frac{4-3x}{2,5}$, onda $x - 4 =$

- (a) 5
- (b) 3
- (c) 2
- (ç) -1
- (d) -2

Göstəricilərin təhlili

Rəsədxanaya gəlmiş müşahidəçilərə teleskopla Günəş haləsini müşahidə etməyi təklif edirlər (hava açıq olduqda). Diaqramda sınıq xətlərlə rəsədxanaya gəlmiş müşahidəçilərin iyunun hansı günlərində və hansı saatlarında Günəş haləsini müşahidə edə biləcəkləri göstərilmiş sahələr məznlənmişdir. Məsələn, diaqramdan görünür ki, iyunun 1-də Günəş haləsini ancaq saat 12.00-dan saat 15.00-dək müşahidə etmək olar.

Diaqram üzrə aşağıdakı dörd suala cavab verin:

63. Müşahidəçilər iyunun 6-da Günəş haləsini neçə saat ərzində müşahidə edə bilərlər?

- (a) 5
- (b) 6
- (c) 7
- (ç) 8
- (d) 9

64. Müşahidəçilər aşağıda sadalananlardan hansı gündə saat 11.00-da Günəş haləsini müşahidə edə bilərlər?

- (a) iyunun 5-də
- (b) iyunun 11-də
- (c) iyunun 15-də
- (ç) iyunun 20-də
- (d) iyunun 24-də

65. İyunda müşahidəçilərin Günəş haləsini minimum 9 saat ərzində müşahidə edə biləcəkləri cəmi neçə gün var idi?

- (a) 2
- (b) 3
- (c) 4
- (ç) 6
- (d) 8

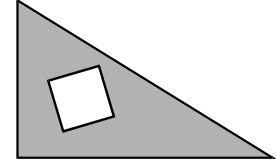
66. Teleskopla Günəş haləsini bir saat ərzində maksimum 80 nəfər müşahidə edə bilər. Hər müşahidəçi üçün teleskopdan istifadə etməyin qiyməti 50 tetridir. İyunun 26-da teleskopdan istifadə etməyə görə müşahidəçilərin ödədikləri məbləğin ümumi miqdarı maksimum neçə ləri ola bilər?

- (a) 40
- (b) 80
- (c) 120
- (ç) 160
- (d) 200

71. Sınıfdə 21 şagird vardır. Onlardan 10 şagirdin qardaşı, 9 şagirdin bacısı vardır, ancaq Tea, Nino və Temuri analarının yeganə balasıdırlar. Bu sınıfdə cəmi neçə şagirdin bacısı da qardaşı da vardır?

- (a) 5
- (b) 4
- (c) 3
- (ç) 2
- (d) 1

72. Bir katetinin uzunluğu 5 sm, digərinin katetinin uzunluğu 7 sm olan düzbucaqlı üçbucaqlardan yanının uzunluğu 2 sm olan kvadrat kəsilmişdir. Üçbucağın qalan hissəsinin sahəsi neçə kvadrat-santimetrdir?

- (a) 13,5
- (b) 20
- (c) 27,5
- (ç) 31
- (d) 32,5

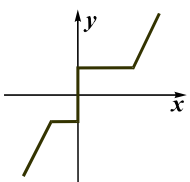
73. Basketbol komandasında 5 oyuncu vardır. Vaja Sandrodan 10 sm uca, İrakli Vajadan 12 sm alçaq, Sandro Qiyadan 8 sm uca, lakin Ditodan 15 sm alçaqdır. Onlardan ən ucaboylu basketbolçunun hündürlüyü 205 sm-dir. Qiyanın hündürlüyü neçə santimetrdir?

- (a) 175
- (b) 178
- (c) 180
- (ç) 182
- (d) 187

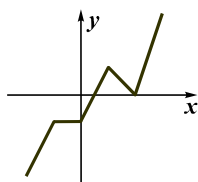
74. Əgər x , y və z bir-birindən fərqlənən natural ədədlədirsə və onlardan hər biri 10-dan azdırsa, $\frac{x-2y}{z}$ təsvirinin ən böyük mənası:

- (a) 3
- (b) 4
- (c) 5
- (ç) 7
- (d) 9

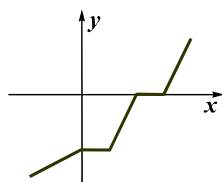
75. Aşağıda verilənlərdən hansı sınıq xəttin uclarının koordinatları $(-2; -3)$, $(-1; -1)$, $(0; -1)$, $(1; 1)$, $(2; 0)$, $(3; 3)$ ola bilər?

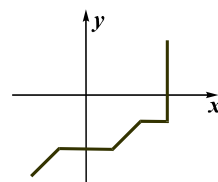
(a)

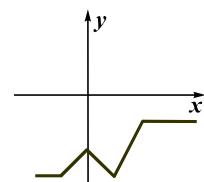
(b)

(c)

(ç)

(d)

Miqdar müqayisəsi

A və B sütünlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A sütünunun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütünunun hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda, (a)-ni seçin

B sütünunun hücrəsində verilmiş miqdar A sütünunun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda, (b)-ni seçin

Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda, (c)-ni seçin

Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə, (ç)-ni seçin.

	A	B	
--	---	---	--

76.	6 şüşə Gindzmarauli və 1 şüşə Saperavi üçün 80 lari verdilər		(a) (b) (c) (ç)
	1 şüşə Gindzmaraulinin dəyəri	12 lari	

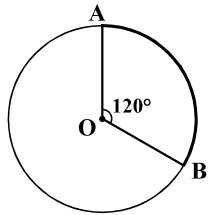
77.	Mötərizədə verilmiş ədədlərin cəminin mənası $(\)^*$ ilə göstərilmişdir. Məsələn, $(2; 1; 7)^* = 2 + 1 + 7 = 10$.		(a) (b) (c) (ç)
	a, b və c –mənfi ədədlərdir		
	$(a; b)^* + (b; c)^*$	$(a; b; c)^*$	

78.	Düzbucaqlının sahəsi 24 sm^2 -dir. ABC üçbucağının iki ucu bu düzbucaqlının kiçik yanlarının orta nöqtələrinə uyğun gəlir, üçüncü ucu isə düzbucaqlının böyük yanı üzərində yerləşir.		(a) (b) (c) (ç)
	ABC üçbucağının sahəsi	6 sm^2	

79.	İlyanın maaşı 20 % artırıldığına görə a lari artdı, Tornikenin maaşı isə 25 % azaldıldığına görə $2a$ lari azaldı		(a) (b) (c) (ç)
	İlyanın maaşı artırılmazdan əvvəl	Tornikenin maaşı azaldılmazdan əvvəl	

80.	12 saat ərzində eyni cür 5 lampanın yanmasına 40 tetri dəyərinə elektrik enerjisi sərf olunur	50 tetri	(a) (b) (c) (ç)
	8 saat ərzində bu cür 8 lampanın yanmasına sərf olunan elektrik enerjisinin dəyəri		

81.	Anna ilə Sofonun yaşlarının orta riyazi göstəricisi onların və Ekanın yaşlarının orta riyazi göstəricisinə bərabərdir	Ekanın yaşı	(a) (b) (c) (ç)
	Anna ilə Sofonun orta riyazi yaş göstəricisi		

82.	Radiusunun uzunluğu r olan çevrə, üzərindəki A və B nöqtələri ilə iki qövsə bölünmüşdür. Onlardan ən kiçiyinin uzunluğu a -ya bərabərdir. OA və OB radiusları ilə yaradılmış bucağın böyüklüyü 120° -dir		(a) (b) (c) (ç)
	<input type="text" value="a"/>		

Məsələlər

83. Rəqəmlərlə: 1, 2 və 4 mümkün olan hər onluq kəsri elə yazmışlar ki, hər onluq kəsri yazarkən hər üç rəqəmdən – hər birindən ancaq bir dəfə istifadə etmişlər. Alınmış onluq kəsirlərdən ən böyüyü ən kiçikdən aşağıdakı qədər artıqdır:

- (a) 40,86 qədər
- (b) 35,34 qədər
- (c) 29,7 qədər
- (ç) 26,34 qədər
- (d) 22,86 qədər

84. m -in üçdə biri n -dən n -in 10%-i qədər artıq olduqda, $m - n =$
- (a) $1,1n$
 (b) $2,3n$
 (c) $2,6n$
 (ç) $3,2n$
 (d) $29n$

85. Liya akvarel boya ilə portret, natürmort və peyzaj çəkdi. Sonra hər üç janrdan bir rəsmi yağlı boyalarla çəkdi. Ona hər üç janrdan bir-bir rəsmi sərğiyə çıxarmasını təklif etdilər, ancaq bu rəsmlərdən heç olmazsa, biri akvarellə çəkilmiş olmalı idi. Rəsmləri seçmək üçün onun neçə variantı vardır?

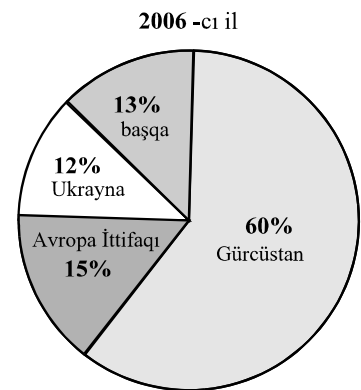
- (a) 3
 (b) 4
 (c) 5
 (ç) 6
 (d) 7

86. Rəfdəki kitabların $\frac{2}{9}$ hissəsi ingilis, $\frac{2}{3}$ hissəsi isə gürcü dilindədir. Bunlardan əlavə rəfdə rus kitabları da vardır. Onların sayı gürcü kitablarının sayından 30 nüsxə azdır. Rəfdə rus dilində cəmi neçə kitab vardır?

- (a) 6
 (b) 9
 (c) 12
 (ç) 15
 (d) 20

Göstəricilərin təhlili

Dairəvi diaqramda 2006-cı ildə Gürcüstanın mehmanxanalarında qeydiyyatdan keçirilmiş qonaqların ümumi miqdarının neçə faizinin Gürcüstandan, neçə faizinin Avropa İttifaqından, Ukraynadan yaxud başqa ölkələrdən olduğu, cədvəldə isə 2005-ci və 2006-cı illərdə Gürcüstanın mehmanxanalarında qeydiyyatdan keçirilmiş qonaqlardan neçə min nəfərinin Gürcüstandan və Ukraynadan olduğu və onların mehmanxanada qalmasının başlıca səbəbinin (istirahət, işgüzar əlaqələr yaratmaq və s.) nə olduğu göstərilmişdir.

	İstirahət		İşgüzar əlaqələr		başqa səbəb	
	Gürcüstan	Ukrayna	Gürcüstan	Ukrayna	Gürcüstan	Ukrayna
2005-ci il	27	3,6	31	10	32	1,4
2006-cı il	40	4,8	50	16	42	5,6

Diaqram və cədvəl üzrə aşağıdakı 4 suala cavab verin:

87. 2006-cı ildə Gürcüstanın mehmanxanalarında qeydiyyatdan keçirilmiş Avropa İttifaqından gəlmiş qonaqların sayı Ukraynadan gəlmiş qonaqların sayından neçə dəfə artıq idi?

- (a) 1,25 dəfə
- (b) 1,4 dəfə
- (c) 1,5 dəfə
- (ç) 2,25 dəfə
- (d) 3 dəfə

88. 2005-ci ildə Gürcüstanın mehmanxanalarında Ukraynadan gəlmiş neçə min nəfər qonaq qeydiyyatdan keçirilmişdir?

- (a) 11,4
- (b) 13,6
- (c) 15
- (ç) 20,8
- (d) 26

89. 2005-ci ildə mehmanxanalarda qalmağın başlıca səbəbi istirahət etmək olan Gürcüstan vətəndaşlarının miqdarı həmin il mehmanxanalarda qeydiyyatdan keçirilmiş Gürcüstan vətəndaşlarının hansı hissəsini təşkil edir?

- (a) $\frac{2}{3}$
- (b) $\frac{4}{5}$
- (c) $\frac{5}{6}$
- (ç) $\frac{5}{8}$
- (d) $\frac{3}{10}$

90. 2006-cı ildə Gürcüstanın mehmanxanalarında Avropa İttifaqı ölkələrindən gəlmiş neçə min nəfər qonaq qeydiyyatdan keçirilmişdir?

- (a) 24
- (b) 27
- (c) 30
- (ç) 33
- (d) 36

Məsələlər

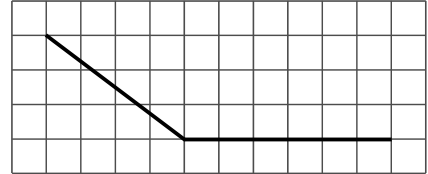
91. Məxrəci 24-ə bərabər olan kəsrlərdən neçəsi $\frac{1}{3}$ -dən çox, ancaq $\frac{3}{4}$ -dən azdır?

- (a) 5
- (b) 6
- (c) 7
- (ç) 8
- (d) 9

92. İki yataqdan mis filizi çıxarırlar. Birinci yataqdan çıxarılan filizin emalından əldə edilmiş misin çəkisi filizin çəkisinin 6-7%-ni, ikinci yataqdan çıxarılmış filizin emalından alınmış misin çəkisi isə 4-4,5%-ni təşkil edir. Birinci yataqdan çıxarılmış 300 ton filizin emalından alınmış misin çəkisinin ikinci yataqdan çıxarılmış 200 ton filizin emalından əldə edilmiş misin çəkisinə nisbəti **minimum** nəyə bərabərdir?

- (a) 1,5-ə
- (b) 2-ə
- (c) 2,5-ə
- (ç) 3-ə
- (d) 3,5-ə

93. Sınıq xəttin hər üç ucu hər xanası kvadrat olan torun düyünlərinə toxunur (çertyoja bax). Bu sınıq xəttin uzunluğu torun xanasının yanının uzunluğundan neçə dəfə artıqdır?

- (a) 10,5 dəfə
- (b) 11 dəfə
- (c) 11,5 dəfə
- (ç) 12 dəfə
- (d) 12,5 dəfə

94. Mağazada qırmızı, yaşıl və göy rəngli qələmlər satılır. Hər qırmızı qələmin qiyməti 10 tetri, yaşıl qələmin qiyməti – 20 tetri, göy qələmin qiyməti isə 40 tetrdir. Yelena bu mağazadan hər üç rəngdə 10 qələm aldı və onlara cəmi 1 lari və 60 tetri verdi. Yelena neçə ədəd yaşıl qələm aldı?

- (a) 1
- (b) 2
- (c) 3
- (ç) 4
- (d) 5

95. Duzun çəkisi məhlulun çəkisinin 3%-ni təşkil edirdi. Məhlula çəkisi məhlulun çəkisindən iki dəfə artıq olan təmiz su qatdılar. Duzun çəkisi alınan məhlulun çəkisinin neçə faizini təşkil etdi?

- (a) 1%
- (b) 1,5%
- (c) 2%
- (ç) 2,5%
- (d) 3%

96. Kəndiri kəsib 4 hissəyə böldülər, sonra parçalardan birini yenə də kəsib 4 hissəyə böldülər və bunu bir neçə dəfə təkrar etdilər. Alınan parçaların ümumi miqdarı sadalananlardan hansına bərabər olmaya bilər?

- (a) 22
- (b) 28
- (c) 36
- (ç) 43
- (d) 55

97. Müstəvi üzərində radiuslarının uzunluğu 7 sm olan üç çevrə verilmişdir. Bu çevrənin mərkəzləri arasında məsafə 12 sm, 15 sm və 14 sm-dir. Bu çevrələrdən hansısa ikisinin ümumi nöqtəsi olan cəmi neçə nöqtə vardır?

- (a) 1
- (b) 2
- (c) 3
- (ç) 4
- (d) 5

98. Yük qatarı kimi, sərnişin qatarı da maneəsiz olaraq bərabər sürətlə hərəkət edirdi. Sərnişin qatarı 30 dəqiqədə yük qatarının 25 dəqiqə ərzində qt etdiyindən 2 dəfə çox məsafə qt etdi. Sərnişin qatarının 10 dəqiqə ərzində qt etdiyi məsafə yük qatarının 30 dəqiqə ərzində qt etdiyi məsafədən neçə dəfə azdır?

- (a) 1,6 dəfə
- (b) 1,8 dəfə
- (c) 2 dəfə
- (ç) 2,4 dəfə
- (d) 2,8 dəfə

99. Bütün diaqonallar ABCDEFK yeddibucaqlısının C, D və K uclarından keçirilmişdir. Bu diaqonalların miqdarı nəyə bərabərdir?

- (a) 8
- (b) 9
- (c) 10
- (ç) 11
- (d) 12

100. m və n e natural ədədlərdir ki, $n < 18$ və $m - n = 37$. m -i n - blrkn alınan qalıq maksimum nəyə bərabər ola bilər?

- (a) 8
- (b) 9
- (c) 10
- (ç) 11
- (d) 12

